



2024-06-10

Jämställdhetsmyndigheten

info@jamstalldhetsmyndigheten.se

Diarienummer: ALLM 2024/119

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till marie.torn@regeringskansliet.se

Diarienummer U2024/00726

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ DELBETÄNKANDET SKOLOR MOT BROTT, SOU 2024:17

Sammanfattning

Jämställdhetsmyndighetens yttrande är avgränsat till de frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Myndigheten instämmer i flera av förslagen som lämnas. Det är emellertid en brist att jämställdhetsperspektivet genomgående saknas i betänkandet. Pojkar och män är överrepresenterade i brotts- och våldsbrottsstatistiken. Forskning visar på ett samband mellan maskulinitetsnormer och våld. Skolan har en särskilt viktig roll när det kommer till att förebygga, upptäcka och bekämpa våld mot flickor och pojkar. Förslagen i betänkandet kan få betydelse för den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹

Vidare saknas koppling till det våldsförebyggande arbetet. Våldspreventiva insatser utifrån kunskap om gemensamma riskfaktorer kan reducera förekomsten av flera typer av våld samtidigt.

Synpunkter enligt utredningens disposition

16. Skolans ansvar för säkerhetsarbete

16.3 Skolan ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att skolan ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete, men förslaget saknar både ett integrerat jämställdhetsperspektiv och koppling till det våldsförebyggande arbetet.² Kartläggning av vilken brottslighet som förekommer i verksamheterna är en viktig del i det förebyggande arbetet. Män och pojkar är tydligt överrepresenterade i brotts-, och särskilt våldsbrottsstatistiken.³ Användandet av könsuppdelad statistik, dvs. att brottskategorier könas, bidrar till att tydliggöra att män och pojkar står för en majoritet av polisanmälda brott och våldsbrott. Analyser av dessa skillnader utifrån ett jämställdhetsperspektiv är centrala när det kommer till hur det förebyggande arbetet i sin helhet och i sina delar ska utformas.

¹ Skr. 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet*.

² I skr. 2016/17:126 *Tillsammans mot brott – Ett nationellt brottsförebyggande program* beskrivs varför det är nödvändigt att ett jämställdhetsperspektiv integreras i allt brottsförebyggande arbete.

³ Brottsförebyggande rådet (2024), *Grovt våld i skolan: En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022*.

Utöver åtgärder som baseras på en kartläggning av befintlig brottslighet behövs bland annat proaktiva åtgärder som grundar sig på kunskap om riskfaktorer. Våld är komplext och behöver förstås som ett samspel mellan olika individuella och samhällseliga aspekter i människors hela livsmiljö. Forskning visar hur olika former av våld har gemensamma riskfaktorer, bland annat:

- Att man själv varit utsatt för våld eller bevittnat anhörigs utsatthet under barndomen.
- Att våld accepteras eller uppmuntras inom familjen, i ens nära omgivning, bland vänner eller i ens livsmiljö.
- Att traditionella könsnormer betonas.
- Att kvinnor diskrimineras och nedvärderas i det samhälle man lever i.⁴

Statistik och forskning visar en överlappning hos pojkar vad gäller sårbarhet från olika former av utsatthet och delaktighet i andra brott och problembeteenden.⁵ Ett exempel är en forskningsstudie som visar på en tydlig koppling mellan pojkar som levt med våld som barn och att involveras i gängbrottslighet.⁶ I betänkandet saknas en beskrivning av riskfaktorer som är könade och som forskning visar har en betydelse. Den kunskapen är viktig att inkludera i den fortsatta beredningen eftersom våldspreventiva insatser utifrån kunskap om gemensamma riskfaktorer enligt WHO kan reducera förekomsten av flera typer av våld samtidigt.⁷

Forskning betonar också kopplingen mellan maskulinitetsnormer och våld⁸, där sambanden inte bara länkas till mäns våld mot kvinnor, utan också till mäns våld mot barn, mot andra män, suicid, mobbning, våld i konflikter och krig⁹ samt våldsbejakande extremism.¹⁰ Den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor betonar att föreställningar om våld och hot som legitima uttryck för manlighet aktivt bör motverkas i sammanhang som är viktiga i formandet av pojkars och unga mäns identitet.¹¹ I betänkandet saknas kunskap om och förslag på insatser för att påverka normer om våld och maskulinitet, ett område som betonas i internationell forskning.¹² Området är också särskilt angeläget i det nationella våldsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*.¹³

Nedan anges ytterligare några av våra argument för varför kunskap om ett integrerat jämställdhetsperspektiv samt det våldsförebyggande arbetet bör inkluderas i

⁴ World Health Organization (2002), *World report on violence and health*; World Health Organization (2004), *Preventing violence: A guide to implementing the recommendations of the World report on violence and health*; Flood, M. (2019) *Engaging Men and Boys in Violence Prevention*; Barker, G. och Heilman, B. (2018), *Masculine norms and violence: Making the connections*; Banyard, VL. (2013), *Go big or go home: reaching for a more integrated view of violence prevention*; Hamby, S och Grych, J. (2013), *The web of violence: Exploring connections among different forms of interpersonal violence and abuse*.

⁵ Brottsförebyggande rådet (2024), *Grovt våld i skolan: En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022*.

⁶ Jade Levell (2022), *Boys, Childhood Domestic Abuse, and Gang Involvement: Violence at home, violence on-road*.

⁷ World Health Organization (2002), *World report on violence and health*.

⁸ Se även Jämställdhetsmyndighetens remissvar på delbetänkandet *Samhället mot skolattacker*, SOU 2023:28, där vi resonerar kring maskulinitetsnormer och våldsbejakande extremism.

⁹ Barker, G. och Heilman, B. (2018), *Masculine norms and violence: Making the connections*.

¹⁰ Brottsförebyggande rådet (2022), *Män, maskulinitet och våldsbejakande extremism*; Flood, M. m.fl. (2022), *Masculinity and Violent Extremism*; Baldwin, G och Dier, A. (2022), *Masculinities and Violent Extremism*.

¹¹ Skr. 2016/17:10, *Makt, mål och myndighet*.

¹² Malonda, E. m.fl. (2022) *Linking Traditional Masculinity, Aggression, and Violence*; Flood, M. (2019) *Engaging Men and Boys in Violence Prevention*; Barker, G. och Heilman, B. (2018), *Masculine norms and violence: Making the connections*.

¹³ Skr. 2016/17:126 *Tillsammans mot brott – Ett nationellt brottsförebyggande program*.

utredningen och dess förslag:

- Enligt WHO är en av de sju evidensbaserade våldspreventiva strategierna att främja jämställdhet.¹⁴
- Det våldsförebyggande arbetet i Sveriges kommuner har förstärkts och växer. Flera kommuner har nu en grundstruktur och arbetet prioriteras allt högre.¹⁵ I denna utvecklingsprocess deltar i ökande grad ansvariga för olika preventionsfält från länsstyrelserna, bland annat från arbete med brottsförebyggande, folkhälsa och ANDTS¹⁶ eftersom de olika kompetenserna stärker det våldsförebyggande arbetet i sin helhet.
- En mer effektiv brottsbekämpning i allmänhet bidrar även till att öka tryggheten för grupper som riskerar att vara särskilt utsatta eller sårbara.¹⁷

Brottsförebyggande rådet (Brå) har tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten därför utvecklat ett metodstöd för kartläggningsarbete som inkluderar ett jämställdhetsperspektiv och våldsformer som:

- mäns våld mot kvinnor
- våld i nära relation
- hedersrelaterat våld och förtryck
- prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Detta täcker in brottskategorier som annars riskeras att missas i kartläggningarna av de lokala lägesbilderna.¹⁸ Det ger möjligheter att stärka effektiviteten och jämställdhetsperspektivet i det brottsförebyggande arbetet. Det bidrar också till att fälten kompletterar och drar nytta av varandras perspektiv och kompetenser, inte minst i kopplingen till den nya lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.¹⁹

I det kunskapsbaserade arbete som föreslås i betänkandet bör den samlade våldsproblematiken analyseras, så att relevanta och träffsäkra förebyggande insatser används. Det går också i linje med utredningens betoning i avsnitt 16.3.5 att det brottsförebyggande arbetet ska integreras med annat liknande arbete som skolan redan arbetar med.

16.7 Skolan ges ett ansvar att polisanmäla vid misstanke om brott

Jämställdhetsmyndigheten tillstyrker förslaget att skolan ska anmäla till Polismyndigheten när en elev kan misstänkas för brott, om inte övervägande skäl talar emot det. Förslaget är en viktig åtgärd för att förebygga att barn exempelvis dras in i gängkriminalitet. Det är även viktigt för brottslighet som begås exempelvis inom ungas nära relationer eller sexuellt våld.

Vi instämmer i bedömningen att skolan kan underlåta att polisanmäla om övervägande skäl talar emot det. På så sätt säkerställs att det finns utrymme att beakta bland annat vad som är barnets bästa enligt barnkonventionen.²⁰ Det är även viktigt för att inte underminera det förtroende och stöd som exempelvis elevhälsan bidrar med.

¹⁴ World Health Organization (2010), *Violence prevention: the evidence*.

¹⁵ Jämställdhetsmyndigheten (2024), *Kommuners förutsättningar i arbetet mot mäns våld mot kvinnor*.

¹⁶ Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.

¹⁷ Exempelvis barn med funktionsnedsättningar, som identifierar sig som hbtqi+, som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck eller sexuell exploatering eller som är inom samhällsvård.

¹⁸ Brottsförebyggande rådet (2022), *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper – våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål*.

¹⁹ Lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

²⁰ Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Vi delar bedömningen att förslaget inte bör påverka skolans ansvar att agera i övrigt, t.ex. anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen eller skolans samverkan med socialtjänsten. Detsamma gäller påpekandet att skyldigheten att polisanmäla som följer av förslaget inte uttömmande reglerar de situationer som kan motivera att skolan gör en polisanmälan. Det finns idag en osäkerhet hos personal inom skolan, inklusive elevhälsan, kring att anmäla begångna eller förestående brott mot en elev till polisen.²¹ Att skolan ges ett ansvar att polisanmäla vid misstanke om brott bidrar till intresset av att skapa en tydlighet och enhetlighet i skolans förhållningssätt till polisanmälningar. På så sätt kan förslaget öka sannolikheten att skolan polisanmäler brott begångna av elever, men även andra såsom skolpersonal eller anhöriga till elever.

18. Konsekvenser

18.9 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Det är en brist att det genomgående saknas ett jämställdhetsperspektiv i betänkandet och likaså i analysen. Dels eftersom det framför allt är pojkar som begår brott i skolan och det därför finns anledning att inkludera en genusförändrande ansats²² i det förebyggande arbetet (se ovan avsnitt 16.3), dels eftersom en minskning av våld i skolan skulle ha stor påverkan på jämställdheten mellan pojkar och män samt flickor och kvinnor. Skolan har exempelvis en särskilt viktig roll när det kommer till att upptäcka våld i ungas nära relationer, utifrån att offer och förövare många gånger går i samma skola.²³ Myndigheten ser ett behov av att den fortsatta beredningen av förslagen tydligare framför att det finns skillnader i flickors och pojkars utsatthet för samt utövande av våld.

För Jämställdhetsmyndigheten

Lena Ag
Generaldirektör

Hilda Holmström,
Peter Söderström
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har enhetschefen Mikael Thörn och chefsjuristen Anna Tingbäck deltagit.

²¹ Jämställdhetsmyndigheten (2023), *Från förebyggande till brottsbekämpande – Hela kedjan behövs*.

²² Genusförändrande ansats: en ansats som försöker förändra genusnormer och främja mer jämställda relationer mellan män och kvinnor. Detta genom att kritiskt reflektera kring, ifrågasätta eller förändra institutionella praktiker och bredare sociala normer som skapar och återskapar ojämställdhet och mäns och kvinnors sårbarhet. World Health Organization (2007), *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions*.

²³ Korkmaz, Överlien (2023) och ungarelationer.se.